

Aitor Arana

Intriga eta suspentsea erabiliz istorio latz eta hunkigarriak harilkatzen dakien idazlea

Iñaki ZUBELDIA

Biografia

Aitor Arana Legazpin jaio zen, 1963ko abenduaren 21ean, elurra ari zuela. Mundura etorri eta berehala, amari lehenbiziko estualdia sortu zion, ez baitzen arnasa hartzen hasten. Emaginak, noski, ipurdi-ko galantak eman omen zizkion arnasa hartzeko oinarrizko langintzan has zedin. Hasi bazen hasi zen, oraindik ere horretan jarraitzen du eta.

Hiru bat urte zituela aitak Legazpiko ikastola sortu berrira eraman zuen eta semeak, eskolak bizitzan ekarriko zion sufrikarioari antze-manerak edo, lehenengo egunean ez zuen ikastolan sartu nahi izan, ez andereñoak gonbidatuta, ez aitak aginduta. Arreba Arantxa berarekin sartzen bazen soilik sartuko zen bera. Eta horrela, ikastolan egindako lehen hilabetea, arreba nagusiarekin egin zuen. OHOk 3. mailara arte dena ondo joan zen, handik aurrera burua ikasketetan baino gehiago irudimenaren munduan jartzen hasi zen eta, hamalau urte bete bitartean, "eskola porrota" esaten zaionaren eredia izan zen Aitor. Berak beti dio aitari ezin izango diola inoiz eskertu ikastolara bidali izana —hargatik izan baitzen mutiko euskalduna garai hartako Legazpi erdaldunean—, eta beti izango diola esker on betea, andereño Nekane irakasle onari dion bezalaxe. Ikastolatik OHOk 5. mailan irtenda (orduan ez baitzegoen baliabiderik ikastolan ikasten jarraitzeko) Lasallearrekin ikasten hasi zen; ikasten baino, sufritzen

esan beharko genuke, bi ikasleren eraso gupidagabeak jasan behar izan baitzituen egoera larrian, gaur egun *bulling* esaten zaiona zuzenean bizi izanez.

Gurasoek bultzata delineatzaile ikasten hasi bazen ere, eskola beretzat ez zela erabaki, eta hamabost urterekin ikasketak utzi eta untxiak eta oiloak zaintzen hasi zen etxeko baratzean bertan. Aberezaletu egin zen Aitor eta, gehienbat, txorizaletu. Hogei txori baino gehiago edukitzera heldu zen, amaren zoramenerako. Hamasei-hamazazpi urte zituela, etxegintzan hasi zen lanean eta, horrela, Legazpiko kiroldegiaren inguruko porlanezko hormak lankideek eta berak eginak dira.

Garai hartan Espainiako telebistan *Raíces* telesaila eskaintzen zuten. Telesail horretan, Afrikan bahitu eta Ipar Amerikara esklabo lanetara eraman zuten Kunta Kinte gizasemearen bizitza kontatzen zen. Kunta Kintek, Estatu Batuetako gizaki zuriaren gizarte esklabista eta arrazistan ahaleginak eta bi egin zituen bere jatorria ez ahazten, eta bere alabari kultura eta hizkuntza afrikarra irakasten. Aitorrek miretsi egin zuen Kunta Kinteren kemena eta, haren eraginez, bera hamasei urteko nerabe erdaldundua zela ohartu zen. Hark euskaltzaletu zuen eta, daukan burugogorkeria ahalmena erakutsiz, euskara aski galdua berreskuratzeari ekin zion: baita lortu ere, auzoko euskal hiztunik trebeenetakoa bihurtzeraino. Euskara berreskuratzeko bidean, euskal literatura topatu zuen —garaiko Legazpi-Zumarragaetan *Garoa*, *Haur besoetakoa*, *Itsasoak ez du esperantzarik*, *Milla euskal olerki eder*, *Heidi*, *Sandokan* eta *Gauetz ibiltzen dana* bezalako idazlanak aurki zitezkeen— eta berak ere idatzi egin nahi zuela erabaki zuen. Nerabegaroko indar ia mugagabea, beraz, euskaraz ondo janzten eta idazteko lanbide zailean trebatzen jarri zuen.

Hemezortzi urte zituenean, herriko Haztegi ikastolaren inguruan sortutako *Hots* aldizkarian parte hartzen hasi zen, erredaktore gisa lehenbizi eta kolaboratzaile sutsu ondoren. Hari esker argitaratu zituen lehenbiziko ipuinak eta idazlanak. Kultur mugimendu interesgarria izatera heldu zen *Hots* taldearena, hizkuntza, literatura eta etnologia ukitu zituena. Bertan, Aitor euskararen bilketa lanak nola egiten diren ikasten hasi zen Joxe Luis Ugarte lagun eta txikitako ikastolalagunekin. Gerora, ikasitako lan hau garrantzitsua izango zen bere euskalgintzan.

Hogeita bat urte zituenean, eta herriko udal euskaltegian euskara irakaslea zela, udaletxeko langilea zen Aurelio Gonzalez adiskideak euskarako eskola praktikoak emango al zizkion galdetu zion. Aitorrek baietz erantzun zuen, orduan hartarako astirik bazuela, eta bizitza erabat aldatuko zion bidea hartu zuen ia oharkabean: Arantzazuko frantziskotarrak eta haien bizimodua ezagutu zituen horrela. Aureliok proposatuta, fraideengana jo zuten garai hartan zutik zegoen ikastetxean (gaur egun Gandiaga zentroa dagoen lekuan), haiekin euskaraz hitz eginez egon ahal izateko. Orduko Dionisio Arruti erretoreak anaiartearen baiezkoa luzatu zien eta hantxe joan ziren Aurelio eta Aitor. Aitorrek inoiz izan duen ikaslerik saiatuena izan zen Aurelio ondoko hiru hilabeteetan. Honek, udaletxeko eszedentzia bukatuta, lanera itzuli behar izan zuenean, Aitorrek baimena eskatu zien ikastetxeko fraideei haiekin bizitzen egoteko. Hauek onartu, eta bi urte egin zituen gure idazleak beraiekin. Gure idazlea diogu, orduantxe hasi baitzen "serio" idazten. Argitaratu zioten lehenbiziko liburu sortua, *Azkonarren laguna* (1987), Arantzazuko giro baketsuan idatzia da.

Urte atseginak izan ziren haiek gure egilearentzat: irakaskuntza behin betiko utzi, eta idazletzari heldu zion, orduan argitaratzeko zailtasunak bizi izan bazituen ere, jadanik hartatik biziko zela erabaki sendoa hartuta. Gogoan du argialetxeetan zuzenean aurkeztutako lanek ezezkoa jaso ohi zutela, baina saritu zizkioten idatziei esker argitaratzen hasi zela. Horrela bada, Aitor literatura sarien alde hitz egiten duten egileetakoa dugu. *Ganbarako loreak* itzulpen handia ere orduan egin zuen.

Arantzazuko bi urte ordainezinak igarota, han jadanik zereginik ez zuela ulertu eta Araotz auzora aldatu zen bizitzera, frantziskotarrrekiko lotura galdu gabe, haiek utzi baitzioten Araozko Abade-Etxea, hurrengo hamabi urteetan Aitorren bizileku goxoa izango zena. Bere idazlanik esanguratsuenetakoak hantxe sortuak dira, etxe zahar hartako sukaldean eta egongelan: *Loaren bidez*, *Urtegi misteriotsua*, *Ipuin lizunak*, *Ipuin ilunak*, *Amodioaren gazi-gozoak*, *Gaueko ortzadarrak*, *Herauskorritse...* Esperantoa ikasi zuen bizitzaren aldi hartan, eta *Xut* literatur aldizkari homoerotikoa ere orduan zuzendu zuen.

Araozko garaia bukatuta, Azpeitiko Urrestillan bizitzen jarri zen Anes bikotekidearekin eta bertan, jadanik profesionalizatuta eta idazletzari eta itzulpengintzari erabat lotuta, "bigarren labealdiko" bere idazlanik garrantzitsuenak idatzi ditu, beti bezala, haur, gazte eta

helduen literaturako eremuetan: *Onan*, *Klaudia eta baloien sekretua*, *Ipuin-entzulea*, *Historia lazgarria*, *Hiru istorio bortxazko*, *Etruskoak*, *Irunberriko sorginak*, *Bost ahizpa*, *Sexuketan*, *Azken gurasoak*, *Mafarroako ipar-ekialdeko euskara*, *Gay hiztegia*, *Hilerriko mamuak*, *Franckenstein* eta *Drakula* (azken bi hauek itzulpenak)...

Aldi honetakoa du, era berean, euskalkilaritzaren ikuspuntutik zalantzarik gabe garrantzizkoa den bere proiekturik handiena: *Lingua navarrorum bilduma*, 20-25 liburuk osatuko dutena. Horietako bost jadanik kalean dira.

Fernando Morillo eta Juan Karlos Merino idazleekin batera, astero-astero literatur tertuliak (bizitzari buruzko tertuliak, praktikan) egiten ditu Aitor Aranek, duela bost bat urte hasita. Azkoitia-Azpeitietako hamar idazlek eman zuten izena afari batean elkartzeko, eta haietatik goiko hirurak bakarrik elkartu ziren, baina benetan aldi luze baterako elkartu zirela esan daiteke.

la berrogeita bi urte dituen honetan, Aitorren bizitzako epealdirik emankorrenean gaudela esan daiteke: hogeitaz hiru urteko liburu bano gehiago sortu edo itzuli ditu, eta oraingoz martxa berean jarraitzeko sormena eta indarra daukala dirudi.

Bibliografia

- *Azkonarren laguna*, Elkar 1987, Gazteentzako nobela.
- *Loaren bidez*, SM 1990, Gazteentzako nobela.
- *Afrikako semea*, Elkar 1991, Ibaizabal 2004, Gazteentzako nobela.
- *Jainko Txikia*, Elkar 1994, Gazteentzako nobela.
- *Ipuin lizunak*, Kriselu 1994, Helduentzako ipuinak.
- *Urtegi misteriotsua*, Elkar 1994, Ibaizabal 2004, Haurrentzako ipuina.
- *Ipuin ilunak*, Kriselu 1995, Helduentzako ipuinak.
- *Buztantxoren larrialdiak*, Elkar 1996, Haurrentzako ipuina.
- *Uxue eta Urtzi*, Ibaizabal 1997, Gazteentzako nobela.
- *Gaueko ortzadarra*, Pamiela 1997, Haurrentzako ipuina.

- *Nijterida eta Koomori saguzarrak*, Ibaizabal 1998, Haurrentzako ipuina.
- *Herauskorritse*, Gero-Mensajero 1998, Gazteentzako nobela.
- *Onan*, Txalaparta 2000, Helduentzako nobela.
- *Ipuin-entzulea*, BBK Fundazioa 2000, Ibaizabal 2001, Helduentzako nobela.
- *Atharratzeko erregina*, Hiria 2000, Helduentzako ipuinak.
- *Erregina bahitua*, Edebé-Giltza 2000, Haurrentzako ipuina.
- *Josu, Asier eta...*, Gero-Mensajero 2000, Haurrentzako ipuina.
- *Amodioaren gazi-gozoek*, Ibaizabal 2001, Gazteentzako nobela.
- *Historia lazgarria*, BBK Fundazioa 2001, Txalaparta 2002, Helduentzako nobela.
- *Hiru istorio bortxazko*, Hiria 2001, Helduentzako ipuinak.
- *Sexuketan*, Hiria 2001, Helduentzako ipuinak.
- *Klaudia eta baloien sekretua*, Ibaizabal 2003, Haurrentzako ipuina.
- *Irunberriko sorginak*, Txalaparta 2003, Haur eta gazteentzako nobela.
- *Bost ahizpa*, BBK Fundazioa 2003, Ibaizabal 2005, Helduentzako nobela.
- *Lagun mina*, BBK Fundazioa 2003, Helduentzako antzerkia.
- *Azken gurasoak*, SM 2003, Gazteentzako nobela.
- *Hilerriko mamuak*, Ibaizabal 2004, Haurrentzako ipuina.
- *Aita-semeak*, Hiria 2005, Helduentzako nobela.
- *Lehenbiziko ipuinak*, Hiria 2005, Gazteentzako eta helduentzako ipuinak.
- *Ezohiko ipuinak*, Hiria 2005, Gazteentzako eta helduentzako ipuinak.

Saioak

- *Etruskoak. Ziurtasunaren eta zalantzaren artean*, Hiria 2004
- *Premios Literarios BBK-EUSKALZAINDIA Literarura Sariak 1958-2003*, BBK 2004.

- *Komiki gay eta lesbikoa Euskal Herrian 1981-2000*, Hiria 2005

Liburu-diskoak eta trokelatuak

- *Neskea eta Jaungoikoa* (bizkaieraz), Ibaizabal 2003
- *Buburen abenturak*, Ibaizabal 2005

Euskarara itzuli dituen obrak

- *Frantzisko bihotz onekoa* (komikia), 1986
- *Bikuñatarrak Legazpiko historian*, Kutxa 1991
- *Ixu, hortzik gabeko marrazoa*, Elkar 1993
- *Gezi urdina*, Elkar 1993
- *Zuhaitzak landatzen zituen gizona* (diskoa), Sonifolk SA 1994
- *Legazpiko ibilbideak*, Legazpi 1995
- *Memorajhoj de eūska bovino*, Asun Iraza SL 1999
- *Bervalen gertatuak*, Hiria 2000
- *Drakula*, Hiria 2001, Gero-Mensajero 2004
- *Frankenstein*, Hiria 2001, Gero-Mensajero 2004
- *Ganbarako loreak*, Gero-Mensajero 2002
- *Heroia izan nahi zuen mutikoa*, Ibaizabal 2002
- *Nimen uhartea*, Ibaizabal 2002
- *Oroimenaren azala*, Ibaizabal 2002
- *Ikastetxe sorginduko misterioa*, Ibaizabal 2003
- *Magoaren gatibua*, Ibaizabal 2003
- *Gerrateko ogia*, Ibaizabal 2003
- *Portobelloko argazkia*, Ibaizabal 2005

Testu liburuak

- *Gherard Bähr. Artikulu bilduma*, Hots 1986
- *Esperantoa ikasgai*, Hots 1990

- *Baszk-Magyar Alapszótár/Euskara-Hungariera Oinarrizko Hiztegia*, Gura Niomda 1998
- *Basque-English English-Basque dictionary & phrasebook*, Hippocrene Books 1998
- *Zaraitzuko hiztegia*, Hiria / Nafarroako Gobernua 2001
- *Zaraitzuko euskara*, Hiria / Nafarroako Gobernua 2002
- *Izarbeibarko hiztegia*, Hiria / Nafarroako Gobernua 2002
- *Nafarroako ipar-ekialdeko euskara. Irunberritik Aezkoaraino*, Altaffaylla 2003
- *Nafarroako euskalkiak. Zaraitzuera. Irakurgaiak*, Hiria 2004
- *Nafarroako euskalkiak. Hegoaldeko goi-nafarrera. Artzibarko aldaera. Hiztegia*, Hiria 2005
- *Gay hiztegia*, Txalaparta 2005
- *Nafarroako euskalkiak. Hegoaldeko goi-nafarrera. Itzarbeibarko aldaera. Hiztegia*, Hiria 2005
- *Nafarroako euskalkiak. Hegoaldeko goi-nafarrera. Gesalazko aldaera. Hiztegia*, Hiria 2005
- *Nafarroako euskalkiak. Artaxoako euskara*, Hiria 2005

Itzulitako obrak

- *La reina dormida*, Edebé 2000
(Jatorrizko izenburua: *Erregina bahitua*)
- *Het geheim van het meer*, Gopher Publishers 2001
(Jatorrizko izenburua: *Urtegi misteriotsua*)
- *Onán* (gaztelaniaz), Hiria 2004
(Jatorrizko izenburua: *Onan*)

Sariak

- Bilintx, 1987, Gazteentzako narratiba, *Azkonarren laguna*.
- Baporea, 1989, Gazteentzako narratiba, *Loaren bidez*.
- R. M. Azkue, 1990, Gazteentzako narratiba, *Afrikako semea*.
- Txomin Agirre, 1999, Helduentzako narratiba, *Ipuin-entzulea*.

- Txomin Agirre, 2000, Helduentzako narratiba, *Historia lazgarria*.
- Txomin Agirre, 2002, Helduentzako narratiba, *Bost ahizpa*.
- Toribio Alzaga, 2002, Helduentzako antzerkia, *Lagun mina*.
- Baporea, 2002, Gazteentzako narratiba, *Azken gurasoak*.
- Liburu gaztea, 2002-2003, Gazteentzako narratiba, *Amodioaren gazi-gozoek*.
- Vitoria-Gasteiz itzulpen saria. Haur literatura, 2003, *Heroia izan nahi zuen mutikoa*.

Sarrera

Gizon polifazetikoa dugu Aitor Arana, haurrentzat, gazteentzat eta helduentzat idazteaz gain, liburuak itzuli ere egin baititu, hiztegiak apailatu, dialektologiako bilketa lanak egin, Bernardo Atxagaren "Behi euskaldun baten memoriak" esperantora itzuli, esperantoa-euskarara hiztegia prestatu...

Bere biografia eta bibliografia irakurtzean, bat txundituta gelditzen da gizon honek egin duen lan izugarriaz: haur eta gazte literaturan hogeitak gora idatzi ditu; helduentzako hamabi liburu; sei hiztegi egin ditu eta 20-25 bitarte egiten jarraitzeko asmoa du *Lingua Navarrorum* proiektuaren barruan; hemezortzi bat liburu itzuli ditu euskarara...

Eta hau dena egin duen gizonak 15 urterekin utzi zituen ikasketa ofizialak. Horrek esan nahi du, neurri handi batean, autodidakta dela, berak bere burua jantzi duela han eta hemen ikasiz, galdetuz, irakurri, kontsultatuz, informazioak bilatuz eta kontrastatuz... Eta idazle bezala ere oso gazterik azaldu zen, 24 urterekin irabazi baitzuen Bilintx Saria *Azkonarren laguna* bere obrarekin, 1987an. Baina, obra hori Arantzazun egon zen garaikoa da, beraz, 1984-1985 bitartekoa. Idatzi zuenean 21 edo 22 urte izango zituen. Liburu horrek nolabait iragartzen du Aitorren liburu gehienek izango duten ezaugarri nabarienetako bat: historia gogorak, indartsuak asmatzeko trebetasuna; hildakoak... eta gainera suspensea, intriga, jakin-mina sortzeko egoera latzak eta hunkigarriak historian txertatzeko ausardia. Hori nabari da jadanik *Azkonarren laguna* liburuan.

Esan dugun bezala idazle honen obra oso zabala eta ugaria da eta hemen Haur eta Gazte Literaturako obrak bakarrik aztertuko ditugu.

Aitor Aranaren Arantzazuko eta Araozko garaia oso interesgarria da bere obra ulertzeko eta erabiltzen duen hainbat gairi buruz gogoe-ta egiteko. Aro honek 1984tik 1985era bitartekoa hartzen du Arantzazuko santutegian eta 1986tik 1998ra bitartekoa Araotzen, Oñatiko auzo urrun eta isolatuan, Arantzazutik gertu. Urte horietan idazten ditu Aitorrek *Azkonarren laguna* (1987), *Loaren bidez* (1990), *Afrikako semea* (1991), *Jainko txikia* (1994), *Urtegi misterio-tsua* (1994), *Buztantxoren larrialdiak* (1996), *Uxue eta Urtzi* (1997), *Gaueko ortzadarra* (1997), *Herauskorritse* (1998), *Mijterida* eta *Koomori saguzarrak* (1998), *Amodioaren gazi-gozaok* (1999)..., nahiz eta azken hau geroago argitaratuta dagoen

Azkonarren laguna zertxobait aztertu dugu eta, orain, beste obrak aztertzeari ekingo diogu. Obra horiek nik hiru sailetan banatuko nituzke:

- Haur txikientzako liburuak: *Buztantxoren larrialdiak* eta *Mijterida* eta *Koomori saguzarrak*. Liburu politak, bizitasunez beteak eta irakurterrazak dira, zortzi urte inguruko umeentzat idatziak (hala esaten du, behintzat, liburu horien kontrazal-lak). Hari narratiboa bizia da, ondo lotua, eta kontatzen duten istorioa erakargarria suertatzen da umeentzat.
- Gauza miragarriak kontatzen dituzten eta transzendentzia-rekin zerikusia duten liburuak: *Loaren bidez*, *Jainko txikia*, *Urtegi misterio-tsua*, *Uxue eta Urtzi*... hauek bete-betean sartuko lirateke sailkapen honen barruan, eta *Gaueko ortzadarra* eta *Herauskorritse* ere hemen sailka daitezke, bertan jorratzen diren gaiengatik, nahiz eta hurrengo sailkape-nean ere ager daitezkeen, beste ikuspuntu batetik begiratuta.
- Historia indartsu eta sendoak kontatzen dituzten liburuak eta, lurreko arazoei erro-errotik heltzen dietenak, pertsona-ren trajediak eta miseriak gordinki azalduz: *Azkonarren la-guna*, *Afrikako semea* eta *Amodioaren gazi-gozaok*.

Haur txikientzako liburuetan prosa arina eta erraza erabiltzen du Aitor Aranak, istorioek halako bizitasuna eta abiadura hartzen dutela-

rik. Istorioak ondo josita daude, baina tartetan ezusteko bitxi eta bortitzak topatzen dituzu, barrena aztoratzen eta asaldatzen dizutenak.

Bigarren saileko liburuetan, hau da, gauza miragarriak kontatzen dituzten horietan, benetan gauza mirakulosoak eta giza-indarren gaitetiko ekintzak gertatzen dira. *Loaren bidez* liburuan, Pedro Regaladoren sandaliek gertatzen direnak benetan harrigarriak dira eta gauza bera gertatzen da *Jainko txikia* liburuan Jainkoaren semeak egiten dituen entrenamendu eta esperimenduekin, *Urtegi misterio-tsua* liburuan "ugarixutarrak" dira gauza miresgarriak egingo dituztenak eta *Uxue eta Urtzi* liburuan Urtzi eta Kixmiren arteko aginte-borroketa eta norgehiagoka da gertakizun mirakulosoen iturri. Liburu hauetan transzendentziaren arazoa ere zeharka besterik ez bada garbi ageri da. Agian, Arantzazun egon izanak eta Araozko bakardadeko bizitza aszetiko-eremitikoak zerikusia eta eragina izan du Aitorren garai honetako obretan. Baina hori gero berak argituko digu elkarriketa egiten diogunean.

Gaueko ortzadarra eta *Herauskorritse* ere sail honetan sartu ditugu, gertakizun miresgarri ugari gertatzen direlako bi obra horietan. Transzendentziaren arazoa ez da hain garbi ageri liburu hauetan, baina ekintza harrigarriak eta giza-indarren gaitetiko gertakizun franko ageri da aipatu bi istorioetan.

Hirugarren sailean daude Aitor Aranaren obrarik sendoenak, maitasuenak eta literarioenak ere bai, nire ustez. Bizitza bera ageri da obra horietan gordin bezain zakar, eta istorio horiek izugarritzko indarra hartzen dute. Barruko sentimenduak hurakan batek baino bortizkiago astintzen dizkizu hiru obra horietako edozeinek. Gizakion kondizioa zeinen miserablea den argi eta garbi ikusten duzu istorio horietan, pertsonaren pasio, grina eta pultsio baxuenak eta makurrenak gordinki azaltzen baititu Aitor Aranek, eta ezin duzu esan hori gezurra denik, behin baino gehiagotan gizakiak horrelako makurkeriak egin baititu bere lagun hurkoekin. *Azkonarren laguna* Aitorren lehen obra da eta hemen nabaritzen da idazle hasiberriaren eskua, baina hala ere indar handiko obra da. Baina beste biak, *Afrikako semea* eta *Amodioaren gazi-gozoak*, liburu bikainak dira, hunkipenez, intrigaz, misterioz eta ekintzaz betetakoak. Aldi berean, pertsonaien sentimenduak eta barneko egoerak, traumak, saminak, negarrak eta pozak oso ondo adierazita daude, irakurlea pertsonaien unez

uneko sentimenduen munduan oso erraz sartzen delarik, haiei gertatzen zaienaren konplize eta partaide sentituz. Pertsonaiekiko enpatia hori zeu konturatu gabe sentiarazten dizu Aitorrek bere obretan. Eta hori idazlearen bertute handi bat da.

Hala ere, eta honek ez dio ezer kentzen Aitorren obraren baloreari, batzuetan inpresioa hartu izan dut, obra horietan ageri diren pasarte batzuk –heriotzak edo indarkeria gehiegizkoa azaltzen dutenak– ken daitezkeela, liburuari eta historiari berari funtsezko atalik edo mamirik kendu gabe. Baina idazlearen aukera dago hor eta idazleak bere obran sartu egin nahi izan ditu pasarte horiek ere.

Araozko egonaldi luze eta isolatuaren emaitza da baita ere esperantoa. Aitorrek Araozko bakardadean ikasi baitzuen esperantoa. Gasteizko esperantisten eskolan klase batzuk hartu bazituen ere, gehienbat bakarkako lana eginez ikasi zuen. Hizkuntzaren oinarriak hiruzpalau hilabetetan ikasi bazituen ere, benetan hitz egiten eta erabiltzen ez zen hasiko 23 urte bete arte. Harrezkero, esperantozko literatura irakurtzen eta itzultzen jarraitzen du.

Aitor Aranaren bizitzak beste aro bat ezagutuko du Urrestillan bizi denetik (1998) gaur egun arte. Aro honetan idatziak dira *Erregina bahitua* (2000), *Josu, Asier eta...* (2000), *Klaudia eta baloien sekretua* (2003), *Irunberriko sorginak* (2003), *Azken gurasoak* (2003), *Hilerriko mamuak* (2004) haur eta gazte literaturari dagokionean eta helduen literaturan ondoko hauek: *Onan* (2000), *Ipuin entzulea* (2000), *Atharratzeko erregina* (2000), *Zaraitzuko hiztegia* (2001), *Historia lazgarria* (2001), *Hiru istorio bortxazko* (2001), *Zaraitzuko euskara* (2002), *Izarbeibarko hiztegia* (2002), *Sexuketan* (2002), *Bost ahizpa* (2003), *Lagun mina* (2003), *Etruskoak ziurtasun eta zalantzaren artean* (2004), *Gay hiztegia* (2005).

Hauez gain, itzulpen mordoan egin du Aitor Aranak, bere bibliografian ikusi ahal izan duzuen moduan.

Aro honetan esan liteke Aitor Arana idazle profesionalago bihurtzen dela eta Euskal Herrian idaztetik bizi den autore bakarrenetako bat dela. Helduentzat askoz gehiago idazten du orain, Euskaltzaindiaren Txomin Agirre eleberrari saria hiru aldiz irabaziz eta Toribio Alzaga antzerki saria beste behin. Horiez gain, Baporea saria ere irabazi du bi aldiz, R. M. Azkue saria behin, Galtzagorrik eta Gipuzkoako Foru Aldundiak antolatzen duten Liburu Gaztea saria ere bai *Amodioaren*

gazi-gozoek liburuarekin eta Vitoria-Gasteiz itzulpen saria ere irabazi du haur literaturan.

Baina guri, Aitor Aranaren ibilbidea asko interesatzen zaigun arren, bere haur eta gazte literaturako ekoizpena aztertzea dagokigu hemen eta horri helduko diogu. Aro honetan lau liburu dauzka zortzi-bederatzi urteko haurrentzako idatziak: *Erregina bahitua*, *Klaudia eta baloien sekretua*, *Irunberriko sorginak* eta *Hilerriko mamuak*.

Liburu hauetatik bik –*Erregina bahitua* eta *Irunberriko sorginak*– ezaugarri komun batzuk dituzte: biek aspaldiko Euskal Herriko historiako gertakizunak azaltzen dituzte; batek, Joana Albrotekoa, Nafarroako erregina, eta besteak, Inkisizioa eta sorginak. Lehenengo liburua mitologiari buruzkoa da, abenturaz, fantasiaraz eta gertaera harrigarriak betea. Esan dugun bezala, Joana Albrotekoa, Nafarroako erregina da protagonistetako bat. Prosa azkarra eta bizia erabiltzen du Aitorrek liburu honetan eta fantasiak batzuetan gainezka egiten du. Erraz irakurtzen den istorioa da.

Bigarren liburuan Inkisizioa eta sorginak edo emakume sendagi-leak ageri dira. Oso istorio arina, polita eta interesgarria da. Abentura denboran zehar aurrera eta atzera gauzatuko da. Oso erraz eta gustura irakurtzen da hau ere.

Aipatu adinerako (8-9 urte) beste bi liburuek ere –*Klaudia eta baloien sekretua* eta *Hilerriko mamuak*– badute beren artean antzekotasunik, nahiz eta bi istorio arras desberdinak izan. Istorio xume eta politak dira, misterioz, abenturaz, arriskuz eta emozioz beteak. Xarma berezia dute bi liburuek.

Urrestillako aro honetako beste bi liburuek –*Josu, Asier eta...*, eta *Azken gurasoak*– gaztetxoentzat idatziak dira (12 urtetik aurrera jartzen du kontrazalean).

Lehenengoa oso liburu sentibera eta polita da. Hasiara pixka bat korapilatsua dauka, baina gero Quasimodoren gaiarekin hasten deanean, indar eta bizitasun handia hartzen du. Oso gustura irakurtzen da giro ruraleko obra berezi hau.

Bigarren liburua –*Azken gurasoak*– oso gogorra egiten da. Izarren hautsa etortzen da lur gainera eta eguzkia eta ilargia desagertu egiten dira. Elurra eta izotza egiten du etengabe. Jendea elkar hiltzen hasten da bizirauteko. Emakumeek, eguzkirik eta argirik ez dagoenez, obulazioa galdu eta ezin dute haurrik izan. Baina salbuespen bat

ematen da Asiskok eta Mirarik osatzen duten bikotean... Heriotza eta bizimodu gogorra islatzen ditu liburu honek eta oso gogorra egiten da irakurketa pasarte batzuetan. Intriga bukaera arte mantentzen du eta irudimen handia erabili du Aitorrek istorio hau sortu eta osatzeko.

Orokorrean, esan genezake Aitorrek erakutsi digula istorio ederrak, sentiberak eta politak sortzen badakiela, bereziki txikientzat, baina gazteentzat nahiago dituela istorio indartsu, tragiko eta gogorrrak. Euskal egileen artean ez dut uste beste autore bat egongo denik Aitorrek bezain erraz bere pertsonaiak eta protagonistak hiltzen edo egoera tragikoetara eramaten dituenik. Batzuetan historiak oso gogorrrak suertatzen dira irakurtzeko, baina gazteek biziki estimatu dituzte obra horiek. Hor dauzkagu bi adibide nabarmen: *Afrikako semea* 10.000 aletik gora saldu dituen eta *Amodioaren gazi-gozoak*, gazteek 2002-2003ko ikasturtean libururik hoberentzat aukeratu zutena Gipuzkoako DBHko ikastetxe eta institutuetan.

Beraz, idazle honen ezaugarriren bat azpimarratu beharko bage-nu esan beharko genuke intriga eta suspentsea maisuki erabiltzen dituela, istorio latz eta hunkigarriak harilkatzeko. Emozioa eta jakin-mina liburuaren bukaera arte mantenduko dizkizu bizi-bizi Legazpiko idazleak.

Elkarrizketa

Elkarrizketatzailea: Iñaki Zubeldia

Iñaki Zubeldia: *Nolako izan zen Aitor Aranaren haurtzaroa?*

Aitor Arana: Bi eremu bereiziko nituzke nire haurtzaroon, familiaz gain: kalea eta eskola. Txikia nintzenean, gure auzoan, bizpahiru auto besterik ez zegoenez, neska-mutikoo-na zen kalea, eta han hamaika jolas eta korrikaldi egindakoa naiz. Mutiko abenturazalea eta irudimENTSUA nintzenez, auzoko taldearen buruzagia izan nintzen urteetan, auzoetako lagun taldeak egoten ziren garaian. Legazpiko San Juan auzokoa izanik, mendia, kalea eta hilerri zaharra esku-eskura eduki genituen beti. Hiru leku hauek izan ziren kartoi eta plastiko zaharrekin hornitzen genituen abenturen eszenatokiak eta, aldi berean, eskolako zoritxarrak ahazteko toki

egokia osatzen zuten. Izan ere, eskola —haurtzaroko bigarren eremua— zoritxar iturri moduan gogoratzen dut. Ez nintzen batere zoriontsua izan bertan: poz guxti eta atsekabe asko eman zizkidan garai hartako hezkuntza sistemak eta, nola diren gauzak, hori hala izan zen irakasle guztiz onak izan nituen arren, haietaz oro har oso oroitzapen onak baitauzkat: andereño Nekane Arin, Manuel Lanseros... irakasle onak izan dira nire haurtzaroan. Ni mutiko ameslaria eta bakartia izan nintzen, eta ez nintzen gustura egoten beti futbolean ibiltzen zirenekin. Mik Tarzan edo Jabato izan nahi nuen, eta halakoak ez ginen asko. Eskolatik kanpoko orduetan berdinak ginenok —hau da, oro har, nota txarrak ateratzen genituenok— elkartzen ginen, elkarrekin jolasean beste mundu batzuetara joateko eta, horrela, eguneroko bizimoduaren errealitate astunetik ihes egiteko.

Iñaki Zubeldia: *Gogoratzen al dituzu zure haurtzaroko eta zure gaztaro-ko lehen liburuak? Zeintzuk dituzu bereziki gogoan gordeta?*

Aitor Arana: 60ko eta 70eko hamarkadetako ikastola-umea naize-nez, *Martin txilibitu* eta *Xabiertxo* ditut oso gogoan. Lehena silabaz silaba irakurtzen ikasteko erabili genuen eta, bigarrena, irakurgai orokorrek osatzen zuten. Baina nire haurtzaroko izar literarioak komiki mundukoak ziren: Tintin, Asterix, Jabato, Tarzan, Superman... Oso gogoan geratu zait betirako ikastolan oparitu ziguten komiki bat: *Intxaur kraskailua*. Baita ere, nola ez, andereño Nekane ikasgelako guztioi egunero pixka bat irakurriz, ozenki irakurri zigun Svensson-en *Noni eta Mani*, Plazido Muxikak itzuli zuena. *Printze Txikia* ere ikastolari esker ezagutu genuen geure hizkuntzan. Geroago, hamabi urte inguru nitue-nean, nire anaia Jesusmarik hala egiten zuelako —ni baino lau urte zaharragoa, bera, eta irakurzalea— eleberriak irakurtzen hasi nintzen, beldurrezkoak eta zientzia fikziozkoak gehienbat. Artean urte batzuk iga-

roko ziren litaraturako klasiko ezagunekin topo egiteko.

Iñaki Zubeldia: *Noiz zaletu zinen literaturaz edo, nahiago baduzu, noiz piztu zitzaizun irakurtzeko zaletasuna?*

Aitor Arana: Modu entretenigarrian soilik ez, literaturaz gozatzeko eta hura egiten ikasteko moduan, hamasei urte nitue-nean hasi nintzela esan daiteke. Neure hizkuntz berreskurapenarekin lotuta dago zaletasun hori. Garai bateko Legazpi erdaldunduan sortua izanik eta ama Burgoskoa izanik, etxeko hizkuntza nagusia gaztelania izan dugu: aita euskaltzalea delako ikasi genuen euskaraz txikitan. Euskararentzako giro zail horretan eta ikastolan ikasturte gehiago egiteko aukerarik gabe, hamaika urterekin ikastola utzi nuenetik hamaisei bete bitartean euskara neurri ikaragarrian galdu nuen. Neure sentimenduak eta pentsamendua euskaraz adierazterik ez neukala ohartu nintzenean, geure jatorrizko hizkuntza berreskuratzeari ekin nion. Hortxe azaldu ziren liburuak, euskara berreskuratzeke goizetik gauera euskaldun guztiekin beti euskaraz egiten has-teaz gain, euskal literatura irakurtzen hasi bainintzen. Orduan topatu nituen *Gauetz ibiltzen dana*, *Garoa*, *Amabost egun Urgainen* liburuak eta *Sandokan* eta *Heidi* bezalako itzulpenak. Zorionez, gustatu egin zitzaidan ordura arte kasu handirik egin ez nion literatura; zorionez diot, berdin-berdin gerta zitekeelako ez gustatzea, milaka eta milaka gazteri gertatzen zaien bezala.

Iñaki Zubeldia: *Eta idazteko zaletasuna badakigu nahiko goiz sentitu zenuela, baina zenbat urterekin gutxi gorabehera eta nola sortu zen zuga?*

Aitor Arana: Irakurzaletasunak eraman ninduen idazten zaletzera. Baina laster ohartu nintzen ageriko kontu batez: nerabea nintzen garai hartan euskal literaturak egundoko gabeziak zeuzkan. Jon Mirande eta Txomin Peillen alde batera utzita, ia inork ez zuen idazten gauza berrezirik edo ezberdinik. Hor zeuden Txillardegiren nobelak edo Luis Haranbururen *Desgizona* edo Gotzon Ga-

rateren liburuak, baina frantsesez edo gaztelaniaz aurki genitzakeen milaka gai ez ziren ukitzen gurean. Hori askatasunean eta hizkuntz debekurik edo murrizketarik gabe egingo zuen belaunaldirik sortu gabe zegoen artean. Laster lerratu nintzen horretara: literatura euskaraz sortzeko gogo biziarekin batera, gai landu gabeak ukitzeko gogoia ere sortu zitzaidan. Zorionez, ez naiz hori egin duen bakarra. Galderari zuzenean erantzuteko, beraz, hamazazpi urterekin jadanik neure lehenengo ipuinak eta nobelak (abenturazkoak eta fantasiakoak gehienak) idazten ari nintzen, une hartan euskara halako langintzetarako guztiz zorroztua ez baneukan ere. Nire pozerako, gordeta dauzkat orduan idatzitakoak eta haietan nabarmen ikus daiteke hizkuntz berreskurapena eta literaturgintzako nire lehen urratsak estu-estu lotuta daudela.

Iñaki Zubeldia: *Azalduko al zenuke zertxobait Legazpiko zure gaztaroa eta euskara ia galdu zenueneko aro eta giro hura?*

Aitor Arana: Nerabe gizona izan nintzen ni: 115 kilo izatera heldu nintzen hamasei urte nituenean. Horrek, lehendik barkadaderako neukan joerarekin eta ikasketak utzi izanarekin batera, bizpahiru lagun soilik izaten dituzten neska-mutil horietakoa izatera eraman ninduen: ona, berez, baina lotsatia eta isila. Euskara ia galdu zenueneko aroa beldurrezko eta zientzia fikziozko nobelek bete zidaten, garaiko best seller-ekin batera. Herrian euskal girorik ia ez zegoenez –ordurako Gau Eskolak hasita zeuden, hala ere–, etxean gehienbat erdaraz egiten genuenez, eta nik neuk euskaldunekin erdaraz egiten nuen, bost urtean ia guztiz galdu nuen hizkuntza, arestian esan bezala. Euskara berreskuratzen hasteak bi mundu interesgarri jarri zizkidan begien aurrean: literaturarena eta hizkuntzarena. Pixkanaka idazten hasteaz gain, hizkuntz-zaletu egin bainintzen. Hemezortzi urte nituenean *Hots* kultur taldearen aldizkaria egiteko lanetan sartu nintzenez, nerabegaroko nire isolamendu pertsonala hantxe bukatu zela uste dut.

Iñaki Zubeldia: *Zaila egin al zitzaizun berriro euskararen jabe egitea eta euskaldun oso sentitzea?*

Aitor Arana: Ez, batere ez. Oso atsegina eta aberasgarria izan zen niretzat. Euskal hizkuntzaz eta kulturaz pixkanaka jabetzeak, gainera, abertzaletu ere egin ninduen abertzaletasun modu aberasgarrienean: norberarena eza-gutu eta erabili, besteena gaitzetsi edo gorrotatu gabe egiten duen abertzaletasun moduan, alegia. Nire kasuan, gainera, hizkuntz berreskurapena literalki izan zen "berreskurapena", lehenago haren jabea izan baitintzen: gauza asko lehen aldiz ikasi banituen ere, beste asko eta asko bergogoratu egiten nituen. Xabier Gereñok berari buruz behin baino gehiagotan esan duen bezala, ni ez naiz ez euskaldun zaharra eta ez euskaldun berria, euskaldun berritua baizik. Eta, honen harira, gogoratu nahi nuke —neure esperientziak eman didan ikuspuntutik— hizkuntz kontu hauek norberak nola hartzen dituen edo zenbateko indarra duen, horren arabera lortzen dela emaitza hobea edo kaxkarragoa. Nik neuk euskara berreskuratzea soilik ez nuen lortu: hizkuntza aldatu ere egin nuen urteen poderioz. Nerabearoan gaztelaniaz pentsatzen bannuen, 20-21 urtetik aurrera normalean euskaraz pentsatzera heldu nintzen, eta badira hamabost urte baino gehiago hobeto hitz egiten dudala euskaraz gaztelaniaz baino, bigarren hau galdu nahi izan gabe, noski. Borondate eta aukera kontua dela iruditzen zait.

Iñaki Zubeldia: *Hemezortzi urterekin Legazpiko "Hots" aldizkarian parte hartzen hasi zinen eta hor argitaratu zizkizuten lehenbiziko ipuinak eta idazlanak. Horrek eraginik izan al zuen Aitorren traiektoria literarioan?*

Aitor Arana: Gogoan dut *Hots* sortu zenerako ni neure aldetik idazten hasita nengoela eta bukatuta neuzkala hainbat nobela eta ipuin batzuk. Baina Jokin Otaegi lasalletarrak Haztegi ikastola berrian egiten zen aldizkari hartan kolaborazioak argitaratzeko gonbitea egiteko telefonoz deitu zidanean, nire ipuin sorkuntza ikaragarri areagotu eta bizitu zen, aldizkarian nobelak ez, baina ipuinak

erraz argirata zitezkeelako. Hasieran erredakzio eta zuzenketa lanak eginez parte hartu nuen *Hots*-en, baina laster lerratu nintzen literatur sorkuntzara. *Hots*-ek Hotsizki literatur aldizkaritxo bat sortu zuen, gehigarri modukoa, eta hartan oso gustura idatzi nuen beste legazpiar batzuekin batera. Zalantzarik gabe, *Hots*-ek ipuingintzan trebatu ninduen. Gogoan dut arestian aipatu dudana Jokin lagun lasalletarrak, gure kolaborazio haiek irakurrita, nola esaten zuen: auskalo nortzuk izango diren, baina egile hauen artean idazleak aterako dira. Nik oso maite dut horregatik *Hots* aldizkarian lanean eman nuen garaia, eta esker onez beteta nagokio. Poz handia ematen dit, gainera, gaur egungo nerabeek eta gazteek ere antzeko gauzak egiten dituztela ikusteak: urrutira joan gabe, orain bizi naizen Azpeitia herrian *Literatuzta* ateratzen dute guk izan genuen ilusio eta lan berberaz eta, zorionez, baliabide hobez.

Iñaki Zubeldia: *"Hots" aldizkariko kultur mugimenduari esker hizkuntza, literatura eta etnologia munduarekin harremanetan jartzen zara. Geroko zure ikerketa linguistikoek ba al dute zerikusirik gaztetan sortu zitzaizun jakin-minezko txinparta harekin?*

Aitor Arana: Baiezkoan nago. Gogoan dut Joxe Luis Ugarterekin (garai bateko ikastolakidea eta geroko "hots-kidea") Legazpiko hainbat baserritan ibili nintzela, Joxe Luisi hizkuntz galdeketak egiten laguntzen. Eta Saletxe idazle legazpiar autodidakta ere askotan bisitatzen genuen. Hizkuntz bilketa eta elkarrizketa haietan asko ikasten nuela jabetzen nintzen, noski, euskaraz betidanik ongien jakin izan duten baserritarrek arratsalde asko ematen genituelako. Baina orduan ikerketa lan haiek ez ziren gehien erakartzen nindutena. *Hotsiker* taldea sortu genuen halako zereginetarako, baina, libururen bat argitaratzea lortu bagenuen ere, ez zuen askorik iraun. Zuk diozun bezala, 2000. urtetik aurrera egin ditudan hizkuntz bilketa eta ikerketetan orduan ikasitakoak asko lagundu dit.

Iñaki Zubeldia: *Mola oroitzen dituzu Arantzazuko urteak? Zer egiten zuten Aitorrek eta Aureliok Arantzazun? Irakurtzeko eta idazteko aukerarik izan al zenuen han?*

Aitor Arana: Arantzazun egin nituen bi urteak, bertako frantziskotarrei inoiz ordaintzerik izango ez dudan zor handia dira. Urte zoragarriak izan ziren niretzat, bizitzan benetan garrantzia zerk daukan ikasi nuen ikastetxe handi eta hotz hartan. Han harritu ninduen lehenengo gauza Bitoriano Gandiagari —hau da, nik literaturako liburuetan bere berri izan nuen poeta handiari— “Gandi” deitzen ziotela ikustea izan zen. Frantziskotarren ikastetxean Aureliori euskara irakasteko onartu gintuztenez, egun osoa ematen genuen harekin hitz egiten. Garai hartan euskara irakaslea nintzen (18-22 urte izan bitartean irakatsi nuen euskara) eta inoiz izan dudan ikaslerik onena izan zen Aurelio: elkarrekin joaten ginen mendira, eta elkarrekin ikusten genituen ETB 1eko saioak, eta beti idazten zuen blok batean berarentzat berria zena, gauean lotara joan aurretik erreparatzeko. Arantzazuko liburutegiko Kandido Zubizarretak (aurten hil denak, hain zuzen) liburuak azaleztatzen irakatsi zigun bioi: euskalduna zenez, harekin ere hizkuntza praktikatzeko aukera zeukan Aureliok, liburuak ongi josten eta enkolatzen ikasten genuen bitartean. Eta, galderaren azken zatia irantzuteko, bai: idazteko eta irakurtzeko aukera ona izan nuen bertan. Asko irakurtzen nuen gauez, *Hadrianoren oroitzapenak*, *Dorian Grayren erretratua* eta beste asko garai hartan irakurriak ditut. Itxaro Bordaren lanak ere orduan ezagutu nituen. Eta asko itzuli nuen, denetariko testuak itzuli ere. Beti pentsatu izan dut idazleak itzuli egin behar duela; zenbat eta gehiago hobe. Idazle gehienek neke gabe esaten dute behin eta berriz, idazleak asko irakurri behar duela. Niri ere idazleak irakurri egin behar duela iruditzen zait, baina euskal idazleok euskarara itzultzen duguna baino gehiago itzuliko bagenu, trebeagoak ginatke zalantzarik gabe.

Iñaki Zubeldia: *Eta nola gogoratzen duzu zure "basamortuko trabesia" edo Araozko egonaldi luze eta emankorra?*

Aitor Arana: Jendeak han isolatuta nengoela uste du, baina ez da horrela inondik inora. Hamabi urte haiek ez ditut ikusten basamortuko trabesia moduan: lagunekin beste edonor bezalaxe joaten nintzen larunbat gauean afaltzera, lagun eta senide asko etortzen ziren nirekin egunak ematera. Beti esaten nion jendeari, Araozko Abade-Etxean nengoen bezala, Altzako hamabosgarren solairuko pisu batean egon nintekeela. Egia da Araotz Oñatitik bederatzi kilometrora dagoela, baina orain bizi naizen Urrestilla ere Azpeititik lau kilometrora dago: niretzat ez dago alderik. Egia da Araotz lasaia goa dela, baina hori, besterik gabe, biztanle gabeziagatik da. Gogoan dut nola jendeak esaten zidan: "Jo, Araotzen egingo duen elurrarekin asteak emango dituzue inkomunikatuta". Baina Araotzen ez du egiten Legazpin baino elur gehiago. Han bizi izan nintzen denbora luze hartan, ordea, alferrik izan zen jendeari hori guztia azaltzea: isolatuta bizi nintzela pentsatzen zuten. Ez zen horrela izan: Donostiara eta Gasteizera noiznahi joaten nintzen, eta Oñatira egunero jaisten nintzen. Egia dena da, inguruan auzokorik ez izatean, oso giro baketsuan idazteko aukera neukala eta hala xe idatzi nuela askotan. Baina, berriro diot, hori Altzako etxebizitza batean ere egin daiteke hartarako borondatea izanez gero.

Iñaki Zubeldia: *Zure literatur produkzioan haur eta gazte literaturak pisu handia du, dudarik gabe. Baina Urrestillan bizitzen jarri zinenetik badirudi pisu handiagoa hartu dutela helduen literaturak, hiztegi gintzak eta lan profesionalak, hau da, enkarguzko lanek: itzulpenak, Euskaltzaindiako liburu sarituen prestaketak...*

Aitor Arana: Bai, hala da. Dena den egokiera kontua dela uste dut. Oraintxe, bi idazlan handi dauzkat buruan, eta biak dira haur eta gazte literaturakoak. Lehena, gainera, gazte literaturakoa, duela bi urte dabilkit buruan bueltaka. Denbora horretan hiztegi dezente argitaratu ditut

eta, une honetan ere, gehiago prestatzen ari naiz. Enkarguzko lanak, berriz, neronek ere ez dakit noiz izango ditudan, eta horregatik neuk sortutakoei eman behar diet lehentasuna, haiei tartea eginez etortzen direnean. Hiztegi-gintzarekin, idazle profesionala naizen aldetik, arrisku bat azaltzen zait etengabe: oso lan handia da hiztegiak egitea, ordu asko eskatzen duena eta arreta handiz egin behar dena, baina era berean oso diru gutxi ematen duen arloa da. Hobe nuke idazlan gehiago sortzea eta hiztegi gutxiago egitea, baina sormena norberaren nahien arabera gidatzea ezinezkoa denez, hortxe ibiltzen naiz oreka zail horri nola edo hala eutsi nahian. Bi lagintzak oso gogoko ditut, edonola ere.

Iñaki Zubeldia: *Berriro ere atzera eginez, zure obrak aztertzen hasiko gara. "Azkonarren laguna" da Aitor Arana idazle bezala lau haizeetara ezagutzera eman zuen obra. Zer suposatzen duen obra horrek zure traiektoria hasi berrian?*

Aitor Arana: Garaian garaikoa, dio esaera zaharrak. Nire literaturgintza kate baten moduan irudikatuko bagenu, liburu hau lehenbiziko kate-begia izango litzateke. Horretan du garrantzirik handiena. Ezer berririk ez dakarren liburua den arren, bere garaian argitaratu ez balitz, agian orain idazle bat gutxiago izango genuke Euskal Herrian.

Iñaki Zubeldia: *Araotzen obra pilo bat idatzi zenituen. Horien artean zein dituzu zuk gogokoenak?*

Aitor Arana: Gazte literaturan, *Afrikako semea* eta *Loaren bidez*, zalantzarik gabe. Helduen literaturan, *Ipuin lizunak* eta *Ipuin ilunak*. Poz handia da niretzat, orain, gazte literaturako bi titulu hauek Ibaizabal argitaletxearen eskutik ikustea, bere garaian argitaratu zituzten argitaletxeek —Elkarrek eta SMK— ez baitzituzten batere maite izan, irakurleek beti oso gogoko izan dituzten arren. Ipuin lizunei eta ipuin ilunei dagokienez, berriz, gogoan dut azkenak idazten ari nintzen bitartean lagun bat bisitan etorri zitzaidala arratsalde iluntze batean bere bi lagun katalanekin. Katalanak oso gazteak

ziren eta ilusioa egin zien beldurrezko ipuinak idazten zituen idazle euskaldun bat ezagutzeak. Nire libururik gogokoenetako bat da hau, *Osín beltza, Askatasun-oi-hua, Errepideko bihurgunea, Sorgingaiaren mendekua* eta *Azken basajauna* ipuinak dituena.

Iñaki Zubeldia: *Haur txikientzako (8 urte inguru) bi liburu daukazu idatzita garai honetan "Buztantzoren larrialdiak" eta "Nijterida eta Koomori saguzarrak". Gazteentzat, berriz, zortzi bat liburu. Errazagoa egiten al zitzazun gazteentzat idaztea?*

Aitor Arana: Niretzat erraztasun edo zailtasun berekoak dira, haur, gazte eta helduentzako narrazioak. Nik ez dut uste gazte literaturatik helduen literaturara "saltorik" egiten denik, idazle askok hala esaten duten arren. Niretzat, ez dago saltorik egin beharrik: nik eskualde bat bezala ikusten ditut literatur alorrak, elkarren ondoan, basoak, soroak, lorategiak eta baratzak egon ohi diren bezala. Alor batean edo bestean idazten dut, eskualde batean ibiltzean sorotik irten eta basoan sartzen den bezala, edo baratzetik irten eta lorategian sartzen den bezala. Beraz, niretzat orduan ez zen errazagoa edo zailagoa gazteentzat idaztea. Gertatzen dena da, kasualitatez orduan abenturetako liburu dezente idatzi nituela horretarako ideiak sortzen zitzazkidalako, eta abentura gaur egun gazte literaturan kokatu ohi da.

Iñaki Zubeldia: *Gazteentzako liburuen artean seik gauza miragarriak kontatzen dituzte: "Loaren bidez", "Jainko txikia", "Urtegi misteriotsua", "Uxue eta Urtzi", "Gaueko ortzadarra" eta "Herauskorritse". Eta aurreneko laurek transzendentziaren ukitua ere badute. Arantzazun egon izanak eta Araozko bizimodu aszetiko-eremiti-koak badute zerikusirik mundu transzendente horrekin eta naturaz gaindiko indar eta ahalmen horrekin? Jainkoaren presentzia ere Arantzazuko garai horrek eragindako ondorio bat dela esan daiteke?*

Aitor Arana: Bai, *Loaren bidez* erabat lotuta dago Arantzazuko nire bizipenei. Bertako pertsonaia batzuk Arantzazun ezagutu nituenak dira, bete-betean. Arestian aipatu du-

gun Aita Kandido liburuko giltzarria den ehun urtetik gorako fraidea da, eta Regalado jauna benetan bizi izan zen Burgosen. Arrazoa duzu: *Uxue eta Urtzi* erabat lotuta dago gizakiak jainkoa(k) edukitzeko daukan beharrari eta *Urtegi misteriotsua*-ren gako garrantzitsua da hil ondoko zerua. Baina egia esan ez dakit zenbateraino agintzen duen hor Arantzazuko eta Araozko garaiak. Nik neuk pentsatu izan dut gai honi buruz, eta nire susmoa da egiazko arrazoa dela gai erlijiosoak eta transzendentalak oso erakargarriak direla literatura egiteko unean.

Iñaki Zubeldia: *Araozko garaian gaude oraindik eta hor idatzi zenituen nire ustez zure obrarik sendoenak, mamitsuenak eta literarioenak: "Afrikako semea" eta "Amodioaren gazi-gozaok". Bi obra bikain, indartsu, hunkigarri dira. Zuk inpresio bera al daukazu ala horiek baino obra hobek badituzu zure ustez?*

Aitor Arana: Galdera zaila. Arrazoi ezberdin askorengatik izan daiteke idazlan bat hobea edo maiteagoa beste batzuk baino. Baina egia da aipatu dituzun bi tituluak gazteen oso gogokoak direla, nire pozerako. Azpeitian bertan batek baino gehiagok esan dit *Amodioaren gazi-gozaok* berdin gustatzen zaiela gurasoei eta seme-alabei. Eta *Afrikako semea* jadanik "bigarren belaunaldira" heldu da, urte dezente dituen ez eta etengabe berrargitaratu beharra egon denez.

Iñaki Zubeldia: *Zure biografian esan duzu Raíces izeneko telesaila ikusten zenuela eta han Kunta Kinte miresten zenuela. "Afrikako semea" k badu zerikusirik telesail horrekin eta zuk miresten zenuen pertsonaia harekin?*

Aitor Arana: Zalantzarik gabe. Baina nik behar bada bereizketa egingo nuke hor. Alde batetik telesail hori —lehenik telesaila ezagutu nuen eta gero eleberria irentsi— mugarria da nire bizitzan: euskal kontzientzia piztu zidan. Garai hartantxe, nire nerabezaroan, ia egunero izaten genituen manifestazioak Hego Euskal Herriko kaleetan eta hamaika aldarrikapen egiten zen, osatzen dugun herriaren moduan planteaturik. Horrek niri ez

zidan batere eragin. Kunta Kinteren historiak, aldiz, egundoko zirrara eragin zidan eta neuk nahi nuena izango nintzela erabaki nuen, besteek (uler bedi kanpoko gobernuek) zer izan behar dudan edo ez dudan esatea onartu gabe. Badakit erabaki horrek zantzu utopiko handiak dituela, mundu honetan inor gutxi delako benetan nahi duena, baina kontua da *Raíces* edo *Roots* idazlanaren eragina hortxe izan nuela eta horrek mugari garrantzitsua ezarri zuela nire bizitzan. Bestetik, buruan *Afrikako semea* abentura-liburua idaztea zebilkidanean, gaiaz ez nekien askorik eta, liburua ongi idatziko banuen, sakon dokumentatu behar izan nuen. Horrela, esklabotzaren inguruko Kunta Kinteren ikuspegia ezagutzeaz gain, Afrikan, Europan eta Ameriketara zeuden gai honi buruzko egiazko nahiak eta interesak ezagutu nituen; esate baterako, zenbait errege Afrikan desiatzen egoten zirela gerran harrapatuta zeuzkaten presoak beraien kontinentetik bidaltzeko eta, noski, pozarren saltzen zizkieten euro-parrei.

Iñaki Zubeldia: *Zer suposatu dute Aitor Aranaren ibilbide literarioan bi obra horiek?*

Aitor Arana: Tira, atsegin iturri handia dira; bai buruan neukana papereratzea lortu nuelako, eta bai gerora izan duten harrera ona izan dutelako. Baina idazleok beti edukitzen dugu hurrengo lana aurreko onenak bezain ona edo hobea egiteko gogoia, eta ni neu horrelaxe nago orain. Buruan dabilkidan gazteentzako idazlan berria bi horiek bezain erakargarria edo gehiago izatea nahi nuke. Bi lan hauek nire ibilbide literarioan suposatu dutenaz zuzenago erantzuteko, berriz, horiek nire gailurra ez izatea espero dut edo, hala baldin badira, ni hainbat gailurretako mendizalea izatea bizitza honetan.

Iñaki Zubeldia: *Euskal Herriko gazteek nola hartu dituzte zure bi best-seller hauek, eta eskoletara joandakoan zer esaten dizute obra horiei buruz?*

Aitor Arana: Neska-mutilei benetan gustatu zaien liburu bati buruz hitz egitera joaten garenean, oso txartel onarekin sar-

tzen gara eskolan, noski. Horrek asko errazten du bidea, desiatzen egoten baitira liburu entretenigarriak eta atseginak irakurtzeko, lehenengo eszenatik harra-patuko dituenak. Liburu hauetaz hitz egitera joaten naizenean, giro on hori aurkitzen dut beti. Oso gogoko dute bien erritmoa, eta gertakizunen interesa ere bai. Baina horrek ez du esan nahi irakurleek kritikarik izaten ez dutenik. *Afrikako semea* dela eta, jendeak nahi izaten du Osanbo azkenean ez hiltzea. Eta *Amodioaren gazi-gozoak* liburuan ere heriotz kontua aipatzen didate. Jadanik irakurle batek baino gehiagok esan dit bien lotura puntu bat ikusten dutela: esklabotza. 18. mendekoa lehenengoan eta 20. mendekoa bigarrenean.

Iñaki Zubeldia: *Bi obra horietan ere bai, baina beste askotan ere gertatu izan zait nik espero eta uste nituen baino hildako gehiago aurkitzea eta bortizkeria egoerak ere euskal autoreetan ohizkoa dena baino dezente gehiago azaltzea. Hala ere egilearen aukera dago hor eta errespetatu egin behar. Beste inork egin al dizu era honetako gogoetarik? Azalpenen bat eman nahi al zenuke honetaz?*

Aitor Arana: Bai, hala da, aurreko erantzunean neuk jadanik aurreratu dudan bezala. Erantzuna, nire ustez, simplea da eta hala esaten diet irakurleei: bizitza horrelakoa da. Nik ez dut uste *Afrikako semea* liburuan, esaterako, daukan errealismo ukitu handia dela eta, Osanbori besterik gerta zekiokkeenik hiltzea baino. Eta ziur naiz liburuan zehar hiltzen direnak ere, halako egoera batean berdin-berdin hilko zirela errealitatean. Zenbat jende hiltzen ari da egunero Iraken? Zenbatek hil behar lukete egoera horri buruzko liburua idatziko bagenu? Eta *Amodioaren gazi-gozoak* liburuan kontuan izan behar da ia mende oso bat igarotzen dela hasieratik bukaeraraino. Mende batean jende asko hiltzen da.

Iñaki Zubeldia: *Benoa, esperantoarena ere Aitorren berezitasunetako bat da. Nola eta noiz ikasi zenuen esperantoa?*

Aitor Arana: Hemeretzi ure nituenean lagun batek hartaz hitz egin zidan eta ez zitzaidan batere erakargarria egin. Handik bi urtera, berriz, hizkuntza horri buruzko artikulu bat irakurri nuen egunkari batean. Artikuluan hizkuntzaren adibideak ematen ziren eta, hain logikoak eta ikasteko errazak iruditu zitzaizkidanez, interesa piztu zitzaidan. Bilboko esperantistei metodo eta hiztegi bana erosi nien orduan eta, etxean poliki eta lasai, beti interesgarria eta aberasgarria iruditu zaidan hizkuntza hau ikasi nuen. Urteetan eta urteetan ari naiz gutun-trukaketa egiten Nederlanden, AEBn eta Hungarian ditudan lagun esperantistekin, eta atsegin iturri amaigabea da niretzat. Literatura ere irakurtzen dut hizkuntza honetan eta, niri poesia gustatzen ez bazait ere, zinez konturatzen naiz esperantoa bereziki ona dela zeregin horretarako. Pena da hain baliabide ona eta interesgarria den hizkuntza hau askoz jende gehiagok ez ezagutzea. Neuk Gasteizen klase batzuk hartu nituen arren, etxean azkarrago ikasten nuela konturatu nintzen eta klaseetara joateari utzi nion. Hogeita hiru urte nituela uste dut, esperantoa jadanik ongi komunikatzeko moduan nekiela ohartu nintzenean. Beti ibiltzen naiz tartetxoren baten bila esperantoz irakurri ahal izateko; oraindik irakurri ez ditudan esperantozko liburu gehiegi dauzkat etxean.

Iñaki Zubeldia: *Urrestillako garaia esan dezakeguna, 1998tik gaur egun artekoa, nola definituko zenuke zeuk modu laburrean?*

Aitor Arana: Oraintxe bertan bizi izaten ari naizen garaia denez, ez dakit beraz hitz egiteko behar adina perspektiba daukadan, baina ziur esan dezaket aro garrantzitsua dela hau ere nire bizitzan. Bertan lortu dut idazle autonomo izatea. Zaila da idaztetik duintasunez bizitzea lortzea, eta are zailagoa euskara bezalako hizkuntza txiki baten bidez. Eta are zailagoa inork hasieran laguntzen ez badizu, edo zeure buruagan konfiantzarik ez baduzu. Nik banekien hori idazle profesionala izateko helburua jomugan jarri nuenean. Zorionez, lortu

egin nuen duela urte batzuk, eta gauzek hil artean horrela jarraitzea nahi nuke, liburu berri bakoitzak, egiten ari naizenean eta edizioaren zain nagoen bitartean, lehenengoak adina ilusio sortzen baitit.

Iñaki Zubeldia: *Aro honetan haur txikientzat (8 urte ingurukoentzat) lau liburu idatzi dituzu: "Erregina bahitua", "Irunberriko sorginak", "Kludia eta baloien sekretua" eta "Hilerriko mamuak". Lehenengo bietan gertaera historikoak, edo historiarekin zerikusia dutenak behinik behin, ageri dira. Eta lau liburuetan fantasia eta gertaera miresgarriak ugari azaltzen dira. Nolako harrera izan dute liburu hauek irakurle txikien artean?*

Aitor Arana: Liburu hauekin asmatu egin dugula dirudi. Pluralean esaten dut, argitaletxe desegokian argitaratzen den liburuak askoz modu zailagoan egiten baitu aurrera, edo bertan behera geratzen baita hilik. Azken biak Ibaizabalen argitaratuta daude eta, beraz, esku onetan daude. *Irunberriko sorginak* Nafarroa Oinez 2003rako egin nuen eta badakit bertako ikasleek eta irakurleek gustura hartu duten liburua dela. Eta *Erregina bahitua* Edebé-Giltzak argitaratu zuen Miren Agur Meaberi esker, bi ediziotan: euskaraz bata eta gaztelaniaz bestea. Argitaletxe honen liburuak ez dira erraz topatzen gure liburutegietan: propio joan behar duzu haien bila. Hala ere, badakit gaztelaniazko bertsioa bigarren edizioan dagoela. Nik benetan uste dut zeure galderan bertan dagoela erantzunaren gakoa: neska-mutikoen oso maite dituzte fantasia, abentura, gertaera miresgarriak... eta, horien eskutik, historia eta sineskerak.

Iñaki Zubeldia: *Gazteentzako beste bi liburu dituzu Urrestillan idatziak: "Josu, Asier eta..." eta "Azken gurasoak". Lehenengo liburua sentibera eta polita, bizitasun handiz kontatutakoa. Bigarrena, gogorra, etsigarria... nahiz eta intriga bukaera arte maisuki gordetzen duen. Nola baloratzen dituzu zeuk bi liburu horiek?*

Aitor Arana: Nik inoiz ez dut ezkutatu nire ustez liburu orok alderdi pedagogikoa izan behar lukeela, berori oso txikia bada ere. Dibertituz ikastea bezalakorik ez dago mundu ho-

netan, eta beti izan da hori nire nahi literarioetako bat. *Herauskorritse* eta *Uxue* eta *Urtzi* edo *Afrikako semea* zaku horretan bete-betea sar genitzakeela uste dut. Eta, era berean, argi ikusten dut norberaren bizipenak eta ametsak eragile eta ideia-sortzaile handiak direla haur eta gazte literaturan. *Josu, Asier* eta... egiazko bizipenetan oinarrituta dago: bertan neurri batean kontaktzen dut nola utzi behar izan nuen Araozko etxea. Baina hori testuingurua baizik ez da. Benetan axola duena bi mutikoen arteko adiskidetasun harremana da. Maitasun harremanak kenduta, mundu honetan izan ditzakegun onenak adiskidetasunezkoak dira, benetan direnean. Liburu hau horren inguruko kantu bat dela uste dut, *Gaueko ortzadarra* den bezala, baina *Josu, Asier* eta... kuttunena da niretzat. *Azken gurasoak*, berriz, aspaldi buruan biraka zebilkidan ideia bat zen, azkenean papereratzea lortu nuena. Patxi Zubizarretak esan zuen berak poz hartzen zuela liburuan gertatzen den mundu mailako hondamendia ez delako gizakiak eragina, naturala baizik. Bete-betea jaso zuen liburuaren mezuetako bat. Liburu honekin, hala ere, oso harrigarria egiten zaidan gauza bat gertatzen da: sexu bereko bi guraso ageri dira bertan, neuk hala izatea nahi izan nuelako, baina jende gehiena ez da jabetzen edo ez du aipatu nahi izaten kontua. Bitxia.

Iñaki Zubeldia: *Goian aipatutako horiek dira Haur eta Gazte Literaturaren esparruan egin dituzun azken liburuak. Proiektu gehiago ere izango dituzu esparru horretan, ezta? Aipa itzazu modu laburrez.*

Aitor Arana: Bai, oraintxe zortzi urte ingurukoentzako liburu berri bat idazten ari naiz, baina ez dakit noiz egongo den bukatuta. Hamaika urtetik aurrerakoentzat, berriz, arestian behin edo bitan aipatu dudan zientzia fikziozko beste nobela bat dabilkit buruan azken bi urteotan. Ea lortzen dudan paperean jartzea.

Iñaki Zubeldia: *Mola ikusten duzu Euskal Herrian Haur eta Gazte Literatura?*

Aitor Arana: Oso ondo, denetik dagoela uste dut eta eskaintza horri eusteko lan egiten jarraitu behar dugula iruditzen zait. Liburu onak sortzen dira gurean.

Iñaki Zubeldia: *Zer egingo zenuke haurrengan eta gazteengan irakurtzeko zaletasuna pizteko?*

Aitor Arana: Beti iruditu zait oso kontu zaila. Nik uste dut berezko predisposizioirik ez duenak ez duela inoiz modu jarraikorrean irakurriko, horregatik miresgarria —eta beharrezkoa— iruditzen zait zaletasun hori pizteko ahaleginetan ibiltzen diren irakasleen eta erakundeen lana. Bestalde, idazlea naizen aldetik, zeregin horretan laguntzeko orain arte egin dudana egiten jarraitzeko asmoa daukat: idazlan ahalik eta erakargarrienak eta bizienak idazten saiatu.

Iñaki Zubeldia: *Besterik erantsi nahi duzu?*

Aitor Arana: Eskerrak eman nahi dizkiet nire gurasoei, halabeharrez ikastola beste eskolak baino hamar aldiz garestiagoa zenean hartara bidali nindutelako euskaldun hezi nendin. Eta animo hitzak zuzendu nahi dizkiet hemendik haur eta gazte literaturan dabiltzan idazle eta argitaratzaile guztiei, orain arte bezain fin jarrai dezaten lanean.